

1 Todistustaakka

Todistustaakka on sillä asianosaisella, jolle aiheutuu vahinkoa, jos hän ei voi näyttää toteen niitä seikkoja, joihin hän vetoaa.

1.1 Mitkä ovat todistustaakkasäännöt?

On asianosaisten velvollisuus esittää asian kannalta keskeiset seikat ja niitä tukeva näyttö, ellei laissa toisin säädetä. Jos laissa ei toisin säädetä, asian kannalta keskeisten seikkojen osoittaminen on sen asianosaisten vastuulla, jonka edun mukaista on, että tuomioistuin pitää kyseisiä seikkoja todenmukaisina. Asianosainen myös kantaa seuraukset, jos väitteille ei löydy näyttöä. Työriita-asiassa työnantajan on näytettävä toteen työehtosopimuksen, vaatimuksen tarkastelemisen kannalta tarpeellisten sisäisten sääntöjen ja ohjeiden sekä työnantajan toiminnan yhteydessä laadittujen, asian ratkaisemisen kannalta välttämättömien asiakirjojen sisältö, vaadittuja etuja koskevien laskelmien paikkansapitävyys, mikäli se on riitautettu, ja etujen maksaminen silloin kun on kyse palkkariidasta.

Julkisen sektorin palvelussuhteita koskevilla riita-asioissa hallintoelimen on näytettävä toteen vaatimuksen tarkastelemisen kannalta tarpeellisten yleisesti sovellettävien sääntöjen ja ohjeiden sekä hallintoelimen toiminnan yhteydessä laadittujen, asian ratkaisemisen kannalta välttämättömien asiakirjojen sisältö, vaadittuja etuja koskevien laskelmien paikkansapitävyys, mikäli se on riitautettu, ja etujen maksaminen silloin kun on kyse palkkariidasta.

1.2 Onko olemassa sääntöjä, joiden nojalla tiettyjä tosiseikkoja pidetään sellaisina, ettei niiden toteen näyttäminen ole tarpeen? Millaisissa tapauksissa?

Onko tiettyjen oletusten kumoaminen mahdollista esittämällä vastatodistelua?

Jos asianosaisella on todistustaakka, mutta tämä ei kykene esittämään asiasta näyttöä, tuomioistuin voi pitää kyseistä seikkaa totena, mikäli ei ole aihetta epäillä sen todenmukaisuutta. Tuomioistuin voi pitää totena jotakin seikkaa, jos vastapuoli myöntää sen, jos kumpikin osapuoli esittää sen identtisellä tavalla, jos vastapuoli ei kiistä sitä tuomioistuimen kehotuksesta huolimatta tai jos se katsotaan lain mukaan kiistattomaksi, edellyttäen, että tuomioistuin ei epäile kyseisen seikan todenmukaisuutta. Tuomioistuin ottaa huomioon seikat, joita se pitää yleisesti tunnettuina tai jotka ovat sen tiedossa viran puolesta, vaikka osapuolet eivät vetoaisi niihin. Tuomioistuin ottaa oikeudelliset oletamat huomioon viran puolesta. Tämä koskee muun muassa seikkoja, joita on lain mukaan pidettävä totena, kunnes toisin todistetaan. Esimerkiksi perheoikeuden alalla on olemassa eräitä kumoamattomia oletamia tai tosiseikkoja, joita ei voi kiistää vastaanäytöllä.

1.3 Missä määrin oikeuden on vakuuttava jostakin tosiseikasta voidakseen perustaa tuomionsa tällaisen tosiseikan olemassaoloon?

Siviiliprosessilaissa ei määritellä, kuinka vakuuttunut tuomioistuimen on oltava todisteiden todenperäisyydestä. Ellei laissa toisin säädetä, tuomioistuimen ei ole pakko noudattaa todistelua koskevia muodollisia sääntöjä tai erityisiä todistelutapoja tai -keinoja, vaan se voi vapaasti hyödyntää asianosaisten esittämiä ja kaikkia muita todisteita, joiden perusteella tosiseikat voidaan vahvistaa. Tämä ei koske oikeudellisia oletamia, mukaan lukien säännöksiä, joiden mukaisesti eräitä seikkoja on pidettävä totena, kunnes toisin todistetaan. Tuomioistuin vahvistaa asian kannalta keskeiset seikat oman harkintansa mukaan vertaamalla osapuolten lausuntoja ja toimintaa menettelyn aikana sekä käsittelyn kuluessa saatuja todisteita ja muuta asiaan liittyvää tietoa ja arvioimalla niitä erikseen ja yhdessä.

2 Todisteiden vastaanottaminen

Tuomioistuin määrää todisteiden hankkimisesta riita-asian ratkaisemiseen tarvittavien tosiseikkojen vahvistamista varten.

2.1 Edellyttääkö todisteiden vastaanottaminen aina asianosaisten pyyntöä, vai voiko tuomari tietyissä tapauksissa hankkia todisteita oma-aloitteisesti?

Jos laissa ei toisin säädetä, asian kannalta keskeisten seikkojen osoittaminen on sen asianosaisten vastuulla, jonka edun mukaista on, että tuomioistuin pitää kyseisiä seikkoja todenmukaisina. Asianosainen myös kantaa seuraukset, jos väitteille ei löydy näyttöä. Tuomioistuin voi siviiliasiassa määrätä todisteiden hankkimisesta myös omasta aloitteestaan, jos tämä on lain mukaan sallittua.

Hallinto-oikeudellisissa riita-asioissa tuomioistuin voi määrätä todisteiden hankkimisesta omasta aloitteestaan, kun on kyse sellaisten seikkojen tai olosuhteiden toteen näyttämisestä, jotka sen on otettava huomioon viran puolesta, jos kyseessä on alaikäisen tai vammaisetteisiin oikeutetun henkilön oikeuksien loukkaaminen tai jos laissa niin säädetään.

2.2 Mitä seuraa sen jälkeen, kun asianosaisten pyyntö todisteiden vastaanottamisesta on hyväksytty?

Tuomioistuin kuulee todistajia, pyytää lausuntoja asiantuntijoilta ja tarvittaessa kuulee asiantuntijoita, suorittaa katselmuksen sekä velvoittaa henkilöt, joilla on hallussaan asiakirjoja, kuva- ja/tai äänitallenteita ja muita aineellisia todisteita, luovuttamaan ne tuomioistuimelle.

2.3 Millaisissa tapauksissa oikeus voi evätä asianosaisten esittämän pyynnön todisteiden vastaanottamisesta?

Asianosaisten tarjous esittää todisteita tai tuomioistuimen määräys todisteiden hankkimisesta ei sido tuomioistuinta. Tuomioistuin voi evätä todisteiden vastaanottamisen, jos asianosainen ei ole toimittanut tarjoustaan todisteiden esittämiseksi siviiliprosessista vuonna 2016 annetussa laissa CXXX vahvistettujen edellytysten mukaisesti, paitsi jos laissa toisin säädetään, tai jos osapuoli, jonka on maksettava todisteiden vastaanottamisesta aiheutuvat kustannukset etukäteen, ei ole kehotuksesta huolimatta noudattanut ennakkomaksuvelvollisuutta. Tuomioistuin voi evätä todisteiden vastaanottamisen tai peruuttaa jo määrätyn todisteiden vastaanottamisen, jos todiste on riita-asian ratkaisemisen kannalta tarpeeton.

2.4 Mitä erilaisia todistelukeinoja on olemassa?

Todistelukeinoja ovat todistajan- ja asiantuntijanlausunnot, asiakirjat, kuva- ja/tai äänitallenteet sekä muut aineelliset todisteet. Todistelukeinoja, jotka on laissa pois suljettu, ei voida hyväksyä. Todistelukeinot, joiden käyttämiseksi on asetettu ehtoja, voidaan hyväksyä vain ehtojen täytyessä. Todisteita voidaan hankkia myös katselmuksen avulla. Sen sijaan oikeudenkäynnissä ei vannota valaa.

2.5 Millä tavoin todisteita voidaan ottaa vastaan todistajilta? Tapahtuuko se eri tavoin kuin todisteiden vastaanottaminen asiantuntijoilta? Mitä sääntöjä sovelletaan kirjallisiin todistajanlausuntoihin ja asiantuntijalausuntoihin?

Välittömyyden periaatteen mukaisesti tuomioistuin kuulee todistajia ja asiantuntijoita yleensä suoraan. Jos asianosainen haluaa esittää lausuntonsa tueksi asiakirjoja, ne on liitettävä hakemukseen tai esitettävä käsittelyssä. Vieraskielisiin asiakirjoihin on liitettävä vähintään selittävä unkarinkielinen käännös. Jos käännöksen oikeellisuudesta tai täydellisyydestä herää epäilyjä, asiakirjasta on toimitettava oikeaksi todistettu käännös. Muussa tapauksessa tuomioistuin ei ota asiakirjaa huomioon. Tuomioistuin voi todisteita esittävän asianosaisten pyynnöstä velvoittaa vastapuolen esittämään sellaiset tämän hallussa olevat asiakirjat, jotka vastapuolen olisi siviililain säännösten mukaisesti joka tapauksessa toimitettava tai esitettävä tuomioistuimelle. Tämä velvollisuus koskee vastapuolta erityisesti silloin, kun asiakirja on laadittu todisteita esittävän asianosaisten eduksi tai toimii todisteena kyseistä asianosaista koskevasta

oikeussuhteesta tai liittyy tällaista oikeussuhdetta koskevaan käsittelyyn. Jos asiakirja on sellaisen henkilön hallussa, joka ei ole asianosaisena riita-asiassa, tuomioistuimien hankkii asiakirjan katselmusta koskevien sääntöjen nojalla. Jos asianosainen haluaa esittää todisteeksi tuomioistuimen, notaarin, jonkin muun viranomaisen, julkisen hallintoelimen tai muun organisaation hallussa olevan asiakirjan tai hallussa olevia tietoja eikä asianosainen voi itse suoraan pyytää asiakirjaa tai tietoja, tuomioistuin ryhtyy toimenpiteisiin niiden hankkimiseksi. Alkuperäistä asiakirjaa ei ole tarpeen hankkia, jos sitä ei tarvitse erityisesti tarkastella ja jos asianosainen toimittaa asiakirjasta oikeaksi todistetun tai tavallisen jäljennöksen käsittelyn aikana. Asiakirjan lähettämisestä voi kieltäytyä vain, jos asiakirja sisältää turvallisuusluokiteltuja tietoja.

2.6 Onko joillakin todistelukeinoilla suurempi painoarvo kuin toisilla?

Yleensä ei ole.

2.7 Onko tiettyjen tosiseikastojen todistaminen sidottu määrätynlaiseen todistelumenettelyyn?

Yleensä ei ole. Poikkeuksellisesti, esimerkiksi vajaanvaltaiseksi julistamista koskevassa asiassa tuomioistuimen on kutsuttava oikeuspsykiatri tutkimaan vastaajan mielentila.

2.8 Velvoittaako laki todistajat todistamaan?

Kyllä, mutta eräissä tapauksissa todistajat voivat kieltäytyä todistamasta.

2.9 Millaisissa tilanteissa todistajat voivat kieltäytyä todistamasta?

Todistamasta voivat kieltäytyä seuraavat henkilöt:

kummankin osapuolen sukulaiset

henkilö, joka todistaessaan tulisi syyttäneeksi itseään tai sukulaistaan rikoksesta, asiaan liittyvissä kysymyksissä

henkilö, jonka tehtäviin kuuluu vaitiolovelvollisuus, jos todistajanlausunnon antaminen rikkoisi vaitiolovelvollisuutta, paitsi jos asianosainen on vapauttanut henkilön vaitiolovelvollisuudesta

liikesalaisuuden salassa pitämiseen sitoutunut henkilö sellaisten seikkojen osalta, joista todistaminen rikkoisi vaitiolovelvollisuutta, paitsi jos todistamisen kohteena olevia tietoja ei luokitella liikesalaisuudeksi yleisen edun mukaisten tietojen tai yleisen edun vuoksi julkisten tietojen saatavuudesta annetun lain mukaisesti tai jos käsittelyn tarkoituksena on päättää, ovatko tietyt tiedot yleisen edun mukaisia tai yleisen edun vuoksi julkisesti saatavilla; riita-asiassa liittyvässä välimiesmenettelyssä välimiehenä toiminut henkilö tai asiantuntija, mediasisällön tarjoajat ja henkilöt, jotka ovat työsuhteessa tai siihen verrattavassa oikeussuhteessa tarjoajiin, jos heidän todistajanlausunnonsa paljastuisi sen henkilön henkilöllisyys, jolta he ovat saaneet tietoja mediasisällön tarjontaan liittyvän toimintansa yhteydessä, asiaan liittyvissä kysymyksissä.

2.10 Voidaanko todistamisesta kieltäytyä henkilöä rangaista tai pakottaa hänet todistamaan?

Todistajat, tuomioistuimen nimittämät asiantuntijat, asiakirjojen tai katselmuksen kohteena olevan tavaran omistajat ja muut henkilöt, joiden osallistuminen todistamiseen on tuomioistuimen mukaan välttämätöntä (jäljempänä 'todistelun osanottajat'), ovat velvollisia osallistumaan todisteluun. Jos todistelun osanottaja ei noudata velvollisuuttaan eikä ole etukäteen esittänyt perusteltua syytä poissaololleen/laiminlyönnilleen, tuomioistuin määrää hänet korvaamaan aiheutuneet kustannukset, voi määrätä hänelle sakon ja voi määrätä hänet todistamaan, voi pienentää osanottajan korvausta ja voi ilmoittaa osanottajan laiminlyönnistä hänen esimiehelleen tai työnantajalleen. Tuomioistuin voi samanaikaisesti määrätä useammasta kuin yhdestä pakottavasta toimenpiteestä. Pakottavia toimenpiteitä ei voida toteuttaa silloin, kun todistaja on alle 14-vuotias. Sen sijaan alaikäisen oikeudelliselle edustajalle voidaan määrätä sakko ja hänet voidaan määrätä maksamaan aiheutuneet kustannukset.

Jos osanottaja pakottavan toimenpiteen soveltamisen jälkeen täyttää viipymättä velvollisuutensa tai pyytää vapautusta velvollisuudesta perustellusta syystä, tuomioistuin kumoaa päätöksen, jolla pakottavasta toimenpiteestä määrättiin.

Todistaja voi hakea erikseen muutosta päätökseen, jolla hänet veloitetaan todistamaan. Muutoksenhaku keskeyttää todistajan kuulemisen. Jos todistajan kieltäytyminen todistelusta on selkeästi perusteetonta, muutoksenhaun käsittelevä tuomioistuin voi määrätä todistajalle sakon ja asiaa käsittelevä tuomioistuin puolestaan voi määrätä todistajan korvaamaan aiheutuneet kustannukset.

2.11 Onko olemassa henkilöryhmiä, joita ei voida kuulla todistajina?

Todistajan oikeudellista edustajaa voidaan kuulla todistajana vain siinä tapauksessa, että hänen edustamansa luonnollinen henkilö on toimivaltainen osallistumaan asian käsittelyyn.

Henkilöä, joka on toiminut puolustuksen neuvonantajana, ei voida kuulla todistajana asiassa, josta hän on saanut tiedon puolustuksen hyväksi toimiessaan.

Myöskään henkilöä, jota ei ole vapautettu vaitiolovelvollisuudesta, ei voida kuulla todistajana kysymyksessä, joka koskee turvallisuusluokiteltuja tietoja.

Alle 14-vuotiaita voidaan kuulla todistajina vain, jos heidän todistajanlausuntoonsa sisältyviä seikkoja ei voida vahvistaa millään muulla keinoin.

2.12 Mikä on tuomarin ja asianosaisten asema todistajainkuulustelussa? Millä edellytyksillä todistajaa voidaan kuulla käyttämällä hyväksi erilaisia teknisiä apuneuvoja, kuten videoneuvottelua?

Tuomioistuin kutsuu todistajan oikeuskäsittelyyn, ja periaatteessa todistajan kuulustelusta vastaa asiaa käsittelevän tuomioistuimen jaoston puheenjohtaja tai, jos asia käsitellään yhden tuomarin kokoonpanossa, tuomari.

Asiaa käsittelevän tuomioistuimen jaoston puheenjohtaja voi antaa kuulemista pyytäneelle osapuolelle tämän pyynnöstä luvan esittää ensimmäisenä kysymyksiä suoraan todistajalle. Sen jälkeen vastapuoli voi esittää kysymyksiä, jos vastapuoli on esittänyt tätä koskevan pyynnön. Siinä tapauksessa jaoston puheenjohtaja ja muut jäsenet voivat esittää todistajalle kysymyksiä vasta osapuolten jälkeen.

3 Näytön arviointi

Tuomioistuin vahvistaa oman harkintansa mukaan asian kannalta keskeiset seikat vertaamalla osapuolten lausuntoja ja toimintaa menettelyn aikana sekä käsittelyn kuluessa saatuja todisteita ja muuta asiaan liittyvää tietoa ja arvioimalla niitä erikseen ja yhdessä.

3.1 Estääkö se, että todiste on hankittu lainvastaisin keinoin, tuomioistuinta ottamasta todistetta huomioon tuomiossa?

Todiste tai sen erottamaton osa on laiton eikä sitä voida hyödyntää asiassa, jos

a) se on hankittu tai saatu loukkaamalla tai uhkaamalla loukata henkilön oikeutta elämään ja ruumiilliseen koskemattomuuteen;

b) se on saatu käyttäen jotakin muuta lainvastaista keinoa;

c) se on hankittu lainvastaisin keinoin;

d) sen esittäminen tuomioistuimessa loukkaisi yksilön oikeuksia.

Tuomioistuin voi poikkeuksellisesti ottaa huomioon lainvastaisesti hankitun todisteen, mutta siinä tapauksessa tuomioistuimen on otettava asianmukaisesti huomioon oikeudenloukkaukseen liittyvät olosuhteet ja laajuus, se oikeudellinen intressi, johon lainvastaisesti hankittu todiste vaikuttaa, lainvastaisesti hankitun todisteen vaikutus tosiseikkojen vahvistamiseen, muiden saatavilla olevien todisteiden painoarvo sekä muut asiaan liittyvät seikat. Lainvastaista todistetta ei kuitenkaan saa ottaa huomioon, jos se on hankittu tai saatu loukkaamalla tai uhkaamalla loukata henkilön oikeutta elämään ja ruumiilliseen koskemattomuuteen.

3.2 Käykö lausumani todisteesta ollessani itse asianosaisena asiassa?

Asianosaisen lausumaa ei katsota todisteeksi. Tosiseikkoja vahvistaessaan tuomioistuin kuitenkin arvioi myös asianosaisten lausumia, kuten kysymyksen 3 kohdalla esitetään.

Päivitetty viimeksi: 18/11/2020

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.